

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

(ύλη Γ΄ γυμνασίου)

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Κινδυνεύει η ελληνική γλώσσα σήμερα;

Η ελληνική γλώσσα, όπως πολλές άλλες γλώσσες **παγκοσμίως**, αντιμετωπίζει διάφορες προκλήσεις και αλλαγές. Υπάρχει πραγματικά η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας ως διεθνούς γλώσσας επικοινωνίας και πολλές λέξεις και εκφράσεις εισάγονται ιδιαίτερα από την αγγλική γλώσσα στην καθημερινή χρήση και με σχετικά μεγάλη ευκολία. Έχουμε, επίσης, τη χρήση της τεχνολογίας και των κοινωνικών δικτύων, η οποία αλλάζει τον τρόπο που οι άνθρωποι επικοινωνούν. Η ταχύτητα και η συντομία της επικοινωνίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης απαιτεί απλούστευση της έκφρασης, χρήση γλωσσικών συντομεύσεων και μπορεί να οδηγήσει σε εργαλειακή αντιμετώπιση της γλώσσας γενικότερα.

Το ερώτημα, λοιπόν, είναι αν θα μπορούσε αυτή η κατάσταση να θεωρηθεί **απειλητική**. Σχηματικά μιλώντας θα έλεγα ότι οι απαντήσεις που δίνονται στο ερώτημα είναι δύο: Η μία είναι θετική (ναι, η γλώσσα διατρέχει κίνδυνο) και προέρχεται από ανθρώπους προβληματιζόμενους για τη γλώσσα, αλλά κατά κανόνα μη ειδικούς, ενώ η άλλη είναι αρνητική και προέρχεται συνήθως από τους ειδικούς σε θέματα γλώσσας.

Γιατί, όμως, οι απαντήσεις των ειδικών δεν μπορούν να καθυστερήσουν, στο σύνολό τους τουλάχιστον, όσους έχουν κάποιες ανησυχίες για το μέλλον της ελληνικής γλώσσας στη νέα εποχή; Νομίζω αυτό συμβαίνει γιατί ζητήματα που σχετίζονται με τη γλώσσα είναι, εκτός από επιστημονικά, και ζητήματα ιδιαιτέρως πολιτικά και ιδεολογικά, καθώς ο κάθε άνθρωπος ταυτίζεται με τη γλώσσα που μιλάει και αυτό που κάνει, συνειδητά ή ασυνειδητά, είναι να την χρησιμοποιεί όπως την διδάχτηκε και, άρα, να την **διατηρεί** ή να επιθυμεί να την διατηρήσει. Η συζήτηση, λοιπόν, για την προστασία της γλώσσας και για την ανάγκη παρέμβασης στα γλωσσικά ζητήματα είναι κατά βάσιν πολιτική. Είναι, όμως, σημαντικό, όταν γίνεται αυτή η συζήτηση, να μην αγνοεί την επιστήμη. Επομένως, η διαπραγμάτευση μεταξύ πολιτικών τάσεων και επιστημονικών θέσεων αφορά τελικά στο ποια μορφή πρέπει να πάρει ή ποια είναι τα όρια που δεν πρέπει να ξεπεράσει η όποια προστατευτική παρέμβαση για τη γλώσσα, αν και όταν αυτή αποφασιστεί.

Οι συζητήσεις για τον καθορισμό ορίων είναι πάντοτε δύσκολες, αλλά στην δική μας περίπτωση πιστεύω ότι τέτοια συζήτηση δεν χρειάζεται καν να γίνει! Τις όποιες διαφορές απόψεων, θέσεων, τάσεων, ανησυχιών τις γεφυρώνει, νομίζω, η ίδια η γλώσσα μας! Τις γεφυρώνει με την εύγλωττη παρουσία της και την καταλυτική μακραίωνη ιστορία και εξέλιξή της! Ο Ελύτης είχε πει στην ομιλία του κατά την απονομή του βραβείου Νόμπελ: «Εάν η γλώσσα αποτελούσε απλώς ένα μέσον επικοινωνίας, πρόβλημα δεν θα υπήρχε. Συμβαίνει όμως ν' αποτελεί και εργαλείο μαγείας και φορέα ηθικών αξιών. Προσκτάται η γλώσσα στο μάκρος των αιώνων ένα ορισμένο ήθος. Και το ήθος αυτό γεννά υποχρεώσεις». Η γλώσσα μας, λοιπόν, έχει διανύσει μάκρος πολλών αιώνων, κουβαλάει ένα δικό της υψηλό ήθος και αυτό μας δημιουργεί υποχρεώσεις! Αυτή η γλώσσα απαιτεί σεβασμό, γιατί τον αξίζει, και τον ζητάει πρώτα-πρώτα από τους ομιλητές της!

Η λέξη κλειδί στις συζητήσεις που ανέφερα παραπάνω είναι μία: σεβασμός! Σεβασμός στη γλώσσα την ελληνική! Αν υπάρχει ή αν υπάρξει ο σεβασμός εκ μέρους των ομιλητών **ακυρώνονται** οι φόβοι, οι σκέψεις για ρυθμιστικές παρεμβάσεις, η αβεβαιότητα για το μέλλον. Τι σημαίνει, όμως, σεβασμός στη γλώσσα; Σημαίνει ότι αναγνωρίζουμε την αξία της όχι μόνο ως ενός ζωντανού και διαρκώς εξελισσόμενου συστήματος επικοινωνίας, αλλά και ως μοναδικού για μας μέσου έκφρασης και ως φορέα του πολιτισμού μας. Όταν ο σεβασμός είναι ουσιαστικός, αντανακλάται στη συμπεριφορά μας απέναντί της: Κατανοούμε και εκτιμάμε την ιστορία της (οι λέξεις της κουβαλούν τη μνήμη και την ταυτότητα του λαού μας), αγωνιζόμαστε για τη σωστή της χρήση και δεν αδιαφορούμε, αποφεύγουμε την καταχρηστική χρήση ξένων λέξεων, όταν υπάρχουν αντίστοιχες ελληνικές, υποστηρίζουμε τη χρήση της στην επιστήμη, στην τεχνολογία, στο διεθνές στερέωμα και, γενικότερα, την προωθούμε και την καλλιεργούμε σε όλα τα επίπεδα.

Ο σεβασμός αυτός είναι δυστυχώς σήμερα εξασθενημένος και η στάση μας απέναντι στην γλώσσα μας δεν είναι η ενδεδειγμένη. Αυτό μπορεί να το παρατηρήσει κανείς σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς και χώρους, όπως είναι, π.χ., ο δημόσιος λόγος, τα μέσα ενημέρωσης (ΜΜΕ). Ο δημόσιος λόγος χαρακτηρίζεται συνήθως από γλωσσική χαλαρότητα, δεν είναι φροντισμένος και, κυρίως δεν είναι χωρίς γλωσσικά λάθη, όπως οφείλει (κατάλογος τέτοιων επαναλαμβανόμενων λαθών δεν είναι του παρόντος). Οι κυβερνητικοί παράγοντες και η δημόσια διοίκηση εισάγουν νέους όρους στην αγγλική με χαρακτηριστική ευκολία (βλ. από το lockdown και click away στο market pass και youth pass, στο voucher, το panic button, το kids wallet κλπ)!

Ένας χώρος, λοιπόν, που πρέπει οπωσδήποτε να προσεχθεί είναι αυτός της εκπαίδευσης και ιδιαίτερα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, όπου τίθενται οι βάσεις της ουσιαστικής εκμάθησης της γλώσσας και της καλλιέργειας του σεβασμού προς αυτήν. Μία **ουσιαστική** παρέμβαση χρειάζεται που θα γίνει στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια (κυρίως στην υποχρεωτική) εκπαίδευση. Αυτή η παρέμβαση θα είναι σοβαρή και μελετημένη και θα στοχεύει στο να οδηγήσει τους μικρούς μαθητές στην πλήρη κατάκτηση της μητρικής τους γλώσσας, στη μύησή τους στις άπειρες εκφραστικές της δυνατότητες και στην εκπαίδευσή τους στο πώς να τις αξιοποιούν σε ένα παιχνίδι αναζήτησης ακρίβειας, σαφήνειας και προσεγγμένης αισθητικής. Αυτή η διαρκής υπό καθοδήγηση δημιουργική επαφή με τη μητρική τους γλώσσα θα καλλιεργήσει παράλληλα στους μαθητές και τον σταθερό σεβασμό προς αυτή. Τέλος, δεν πρέπει να διαφεύγει την προσοχή μας ότι τα παιδιά που ενστερνίζονται τον σεβασμό προς τη γλώσσα και τη σωστή της χρήση σέβονται εξίσου την ίδια τη γνώση, τον πολιτισμό, το περιβάλλον τους, φυσικό και κοινωνικό.

*ιδιαιζόντως=σε πολύ μεγάλο βαθμό, προσκτάται=αποκτώ επιπλέον κάτι

Του Δημήτρη Καραδήμα, Καθηγητή Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Προέδρου του Διδασκαλείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας του ΕΚΠΑ, τ. Αντιπρύτανη του ΕΚΠΑ (διασκευασμένο)

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω περιόδους, γράφοντας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη «**Σωστό**» ή «**Λάθος**».

α. Η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας θεωρείται από τον συγγραφέα ο μοναδικός και άμεσος παράγοντας που οδηγεί στη συρρίκνωση της ελληνικής γλώσσας.

β. Οι ειδικοί σε θέματα γλώσσας υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να υπάρχει καμία μορφή παρέμβασης στα γλωσσικά ζητήματα.

γ. Η συζήτηση για το μέλλον της ελληνικής γλώσσας αφορά αποκλειστικά την επιστημονική κοινότητα, καθώς οι γλωσσικές αλλαγές δεν αφορούν κοινωνικές και ιδεολογικές αντιλήψεις.

δ. Η εξασθένηση του σεβασμού προς την ελληνική γλώσσα, σύμφωνα με τον συγγραφέα, παρατηρείται στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και επηρεάζει τον δημόσιο λόγο ή τη διοίκηση.

ε. Η διατήρηση της ελληνικής γλώσσας εξαρτάται κυρίως από την κρατική παρέμβαση και από τη θέσπιση αυστηρών γλωσσικών κανόνων.

10 μονάδες

2. «Εάν η γλώσσα αποτελούσε απλώς ένα μέσον επικοινωνίας, πρόβλημα δεν θα υπήρχε. Συμβαίνει όμως ν' αποτελεί και εργαλείο μαγείας και φορέα ηθικών αξιών. Προσκτάται η γλώσσα στο μάκρος των αιώνων ένα ορισμένο ήθος. Και το ήθος αυτό γεννά υποχρεώσεις». Να αναπτύξετε το περιεχόμενο του χωρίου σε μία παράγραφο (70-80 λέξεις).

12 μονάδες

3. Πώς συνδέει ο συγγραφέας την καλή γνώση και χρήση της γλώσσας από τους νέους με τον σεβασμό προς τον πολιτισμό, την ιστορία και το κοινωνικό τους περιβάλλον; Να αναπτύξετε την απάντησή σας σε 50-60 λέξεις.

12 μονάδες

4. Να ορίσετε τον τρόπο σύνδεσης των προτάσεων που ακολουθούν, σημειώνοντας ένα Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο (Α = Ασύνδετο σχήμα, Π = Παρατακτική σύνδεση, Υ = Υποτακτική σύνδεση).

α. ... να την διατηρεί ή να επιθυμεί ... (3^η παράγραφος)

Α ☐ Π ☐ Υ ☐

β. ... να επιθυμεί να την διατηρήσει... (3^η παράγραφος)

Α ☐ Π ☐ Υ ☐

γ. ... στη δική μας περίπτωση πιστεύω ότι τέτοια συζήτηση δεν χρειάζεται... (4^η παράγραφος)

Α ☐ Π ☐ Υ ☐

δ. ... αγωνιζόμαστε για τη σωστή της χρήση και δεν αδιαφορούμε ... (5^η παράγραφος)

Α ☐ Π ☐ Υ ☐

ε. Ο δημόσιος λόγος χαρακτηρίζεται από γλωσσική χαλαρότητα, δεν είναι φροντισμένος...

(6^η παράγραφος)

Α ☐ Π ☐ Υ ☐

10 μονάδες

5. Ο συντάκτης στην πέμπτη παράγραφο (Η λέξη «κλειδί»...σε όλα τα επίπεδα.) αναφέρεται:

- α. Στη χρήση των κοινωνικών δικτύων, μέσω των οποίων η γλώσσα εμπλουτίζεται.
β. Στην αξία της γλώσσας ως μέσο επικοινωνίας, έκφρασης και φορέα πολιτισμού και ταυτότητας.
γ. Στην αποφυγή κάθε χρήσης ξένων λέξεων, ώστε η γλώσσα να παραμένει απολύτως αμετάβλητη και καθαρή από εξωτερικές επιρροές.

Να επιλέξετε την ορθή απάντηση και να τεκμηριώσετε την επιλογή σας, αξιοποιώντας δύο διαφορετικές γλωσσικές επιλογές (πρόταση, λέξη, ονομαστική φράση) του συντάκτη από τη συγκεκριμένη παράγραφο.

6 μονάδες

6. Να γράψετε από ένα μονολεκτικό συνώνυμο για κάθε λέξη που σημειώνεται με έντονη γραφή στο κείμενο (παγκοσμίως, απειλητική, διατηρεί, ακυρώνονται, ουσιαστική) και ένα μονολεκτικό αντώνυμο για κάθε υπογραμμισμένη λέξη του κειμένου (παρέμβασης, γεφυρώνει, αποφεύγουμε, χαλαρότητα, σταθερό).

ΛΕΞΕΙΣ	ΣΥΝΩΝΥΜΑ	ΛΕΞΕΙΣ	ΑΝΤΩΝΥΜΑ
παγκοσμίως		παρέμβασης	

απειλητική		γεφυρώνει	
διατηρεί		αποφεύγουμε	
ακυρώνονται		χαλαρότητα	
ουσιαστική		σταθερό	

10 μονάδες

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Γλωσσών, καλείστε να γράψετε ένα άρθρο που θα δημοσιευθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας, στο οποίο να αναφέρετε τη βασικότερη, κατά την κρίση σας, αιτία του φαινομένου της γλωσσικής ένδειας στη σύγχρονη εποχή και να προτείνετε τρόπους για την αντιμετώπισή της τόσο από το σχολείο όσο και από τους ίδιους τους νέους. Η έκταση του κειμένου σας να είναι 300-350 λέξεις.

40 μονάδες